

Slow science, big data en kleinschalig kwalitatief onderzoek

Verslag van de bijeenkomst ‘Naturalistisch onderzoek als publieke zaak?’ op 5 februari 2015 te Amsterdam

Fijje de Boer*

Een boek met op de omslag een foto van twee jonge Indonesische meisjes, uitdagend gekleed, de borsten pront naar voren, die vanuit de ooghoeken schuw kijken naar de fotograaf. Op de achtergrond vier mannen die toekijken. En dat alles herkenbaar op de Dam te Amsterdam. Wat is de relatie tussen die foto en naturalistisch onderzoek? Dat was een van de onderwerpen die voorbijkwamen bij de presentatie van het boek *Doing qualitative research: The craft of naturalistic inquiry*, geschreven door Joost Beuving en Geert de Vries.

De bijeenkomst was georganiseerd door Uitgeverij Amsterdam University Press in het academisch-cultureel centrum van de Universiteit van Amsterdam en de kleine ruimte zat helemaal vol. Er waren zelfs meer belangstellenden dan zitplaatsen. Vanwaar die belangstelling? Was dat voor het onderwerp over ‘onderzoek voor de publieke zaak’, voor ‘naturalistisch onderzoek’ of voor de twee sprekers?

Joost Beuving noemde bij de opening het doel van hun boek: de transparantie van de samenleving voor haar leden vergroten. Juist naturalistisch onderzoek kan daaraan bijdragen. Halleh Ghorashi, hoogleraar Diversiteit en Integratie aan de Vrije Universiteit, en Fred Wester, emeritus hoogleraar Communicatiewetenschap aan de Radboud Universiteit Nijmegen en voorzitter van KWALON, waren uitgenodigd om daar hun licht op te laten schijnen.

Ghorashi lichtte de bijdrage van kwalitatief onderzoek toe aan de hand van het leren begrijpen van de complexiteit van ‘integratie’ in een ander land. Zij zelf was genoodzaakt haar land te verlaten na de Iraanse revolutie in 1979 en kwam bij toeval in Nederland terecht. Na verblijf in een asielzoekerscentrum en een studie culturele antropologie deed zij promotieonderzoek naar het exil van Iraanse vrouwen in Nederland en de Verenigde Staten gebaseerd op een narratieve methode. De bijdrage van kwalitatief onderzoek om inzicht te krijgen in maatschappelijke processen, schetste zij als volgt. Wil je de wereld leren kennen, dan heb je categorieën nodig. Kwantitatief onderzoek hanteert vaak dichotomieën, wat tot een beperking van de blik kan leiden. Een goed voorbeeld daarvan is de in Nederland gehanteerde dichotomie ‘autochtoon’-‘allochtoon’, die tot veel misverstanden heeft geleid. Een migrant is niet de absolute andere. De dichotomie biedt geen mogelijkheid om verbindingen tot stand te brengen en stimuleert het wij-zij-denken. In het dichotome denken is er geen ruimte voor verschillende levensverhalen

* Dr. Fijje de Boer is sociaal psychologe en werkt als wetenschappelijk docent bij de afdeling Metamedica van het VUmc te Amsterdam. E-mail: fi.deboer@vumc.nl.

van migranten en variatie in processen die doorgemaakt worden. In haar onderzoek ontdekte Ghorashi dat sommige Iraanse vrouwen het nieuwe land als 'vreemd' ervoeren en het idee ontwikkelden dat ze zich er nooit thuis zouden voelen. Ze werden Iraans zoals ze niet Iraans waren in hun eigen land. Andere vrouwen merkten dat ze na verloop van tijd niet Iraans meer waren, maar meer Nederlands. Dat was reden voor een vrouwenorganisatie om na jaren de naam te veranderen in Iraans-Nederlandse vrouwenorganisatie. Kwalitatief onderzoek biedt ruimte om de complexiteit van de samenleving te tonen en de ambiguïteit van haar leden. Dat vraagt echter wel tijd, wat haaks staat op de huidige tijd met zijn nadruk op snelheid in denken en met resultaten komen. Ghorashi ziet 'slow science' als een antwoord vanuit de wetenschap op een wetenschapsbeweging die tijd en kwantiteit als belangrijkste indicatoren hanteert, en die de wetenschapper enkel beoordeelt op snelheid van productie en aantallen (hoe dun het artikel ook is).

Na haperende techniek kon Fred Wester met hulp van een powerpointpresentatie aandacht besteden aan het onderwerp big data, een term die hij in het boek tweemaal tegenkwam: aan het begin en het eind. Een voorbeeld van 'big data' is het onderzoek van de Franse socioloog Durkheim naar suïcide: hij beschikte over veel data in de vorm van cijfers, maar kon geen afdoende verklaringen vinden om het voorkomen van suïcide te verklaren, zoals het weer of de dominante religie binnen een regio. Durkheim dook de archieven in om de verhalen achter de suïcide te achterhalen en kwam tot een indeling in 'anomische' en 'egoïstische' suïcide, die een meer dekkende verklaring bood.

Wester ging vervolgens in op de foto van de twee Indonesische meisjes op de Dam aangestaard door wel vier mannen op de omslag van het boek. Dat vraagt om betekenis en toelichting. Wester dook het archief in van de fotograaf en ontdekte dat die op de achterkant had geschreven 'sexy Indonesische meisjes 1966'. Dat brengt Wester naar de tijdgeest van de jaren zestig, toen onderzoekers 'big data' gingen verzamelen in een onderzoek getiteld 'The General Inquirer'. De computer had net zijn intrede gedaan en de verwachting was dat data vanzelf de juiste inzichten zouden bieden. Helaas liep dat op een regelrechte teleurstelling uit, want big data vertellen niets. Er zijn categorieën nodig, die de computer of de software niet zelf ontwikkelt. Met het onderzoek 'The General Inquirer' werd het dan ook niets: na tien jaar verscheen één dunne publicatie. Het onderzoek van Erving Goffman is volgens Wester een goed voorbeeld van de verheldering die kwalitatief onderzoek kan brengen. De boeken *Total institutions*, *The presentation of self in everyday life* en *Behavior in public places*, waaraan een kwalitatieve methode ten grondslag lag, werden door een breed publiek gelezen. In de publicatie *Gender advertisements* maakt Goffman bijvoorbeeld gebruik van het concept 'framing', dat de rol van gendercategorieën in advertenties verheldert.

En dan is er nu opnieuw belangstelling voor 'big data'. Huidige wereldwijde netwerken bieden mogelijkheden om data met elkaar te verbinden, wat nieuwe verwachtingen van data oproept. Maar volgens Wester kun je de wereld alleen leren kennen met kennis van patronen in de samenleving. Big data kunnen mogelijk maatschappelijke patronen laten zien en mensen kunnen worden geconfronteerd met patronen die zij niet herkennen. De oplossing ligt dan volgens Wester in

kleinschalig kwalitatief onderzoek om misverstanden in betekenisgeving te verkleinen.

In de discussie na afloop werden vraagtekens geplaatst bij het concept 'slow science': hoe kunnen we beleidsmakers overtuigen van het belang van onderzoek naar verhalen? Bij sommige wetenschappelijke opleidingen is het niet toegestaan af te studeren op een kwalitatief onderzoek. En als docent krijg je 26 uur om het onderzoek te begeleiden. Hoezo 'slow science'? Volgens Geert de Vries, een van de auteurs, moet 'slow science' niet meteen als *idée impossible* worden afgewimpeld. 'Slow' is in de mode: kijk naar 'slow food', naar ambachtelijke bakkers die terrein winnen. Je kunt je daardoor laten inspireren. Ghorashi wijst op het belang om meer kennis te krijgen over verhalen van vluchtelingen. Inzicht daarin kan de kloof tussen zij en wij veranderen. Een andere aanwezige geeft aan dat kwantitatief onderzoek evenzeer een publieke zaak kan dienen en engagement kan tonen. Hij verwijst naar de Amerikaanse politicoloog Putnam en de Franse econoom Piketty, die 'ongelijkheid' overtuigend aantoonde met kwantitatief onderzoek.

Geert de Vries lichtte de foto op de voorkant toe. Die foto is gekozen vanwege de meerduidigheid ervan: de fotograaf gaf er de omschrijving 'sexy Indonesische meisjes' aan, maar we hebben geen kennis van de betekenis van het fotomoment voor de twee meisjes. Aan het eind van de bijeenkomst overhandigde de directeur van Amsterdam University Press een exemplaar van het boek aan de auteurs. Hij sprak het publiek toe met de wijze woorden: 'Onderzoekers wees niet bang, doe je onderzoek, wees niet bang voor tellen of impactfactoren: think big, think global. En voor mij geldt: het dondert niet als de studenten het boek niet lezen, maar wel dat ze het kopen.'